

УДК 336.132

Н.С. ТАНКЛЕВСЬКА, кандидат економічних наук, доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ

У сучасних умовах трансформації економічної системи України розв'язання фінансових проблем є значним важелем сталого економічного і соціального розвитку як регіонів, так і країни в цілому. Ефективна фінансова система має бути стійкою, сприяти постійному пропорційному економічному зростанню регіону, чітко відстежувати міжнародні тенденції та запроваджувати їх з відповідними змінами у фінансову сферу досліджуваної території.

Нинішня фінансова політика повинна враховувати всю багатofакторність, багатofакторність та багатofакторність управління фінансами для досягнення поставленої мети та виконання завдань щодо ефективного розвитку вітчизняних підприємств. Державна фінансова політика не може визначатися раз і назавжди. Навпаки, на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки вона повинна бути гнучкою та коригуватися у відповідь на зміни зовнішніх та внутрішніх факторів.

Питання дослідження теоретичних і практичних основ здійснення фінансової політики привертало увагу багатьох російських та радянських учених ще у XIX–XX ст., зокрема Л.І. Абалкіна, А.І. Буковецького, О.Е. Вознесенського, І.Х. Озерова, І.І. Янжул та ін., а також займають чільне місце в роботах українських науковців М.М. Александрової [1], В.Д. Базилевича, О.Д. Василика [2], О.Р. Романенко, В.М. Опаріна [3]. Поряд з цим актуальним залишається вивчення сучасних особливостей функціонування категорії *державна фінансова політика*.

Метою статті є розробка напрямів удосконалення та поглиблення сутності державної фінансової політики з урахуванням сучасних вимог розвитку національної економіки. При дослідженні використані наукові методи індукції, дедукції, історичний, аналізу і синтезу.

© Н.С. Танклевська, 2009

56

На сьогоднішньому етапі розвитку української економіки як державна фінансова політика, так і на рівні підприємства є складною й актуальною проблемою. Логіка її вирішення обумовлює наслідок ключового слова – політика. Проведення короткого історичного і термінологічного аналізу цієї категорії необхідно для створення основи подальшого розкриття економічного змісту фінансової політики. В сучасному тлумаченні цей термін застосовується в результаті різних явищ і процесів, які відбуваються в суспільстві.

В тлумачному словнику В. Даля вказано, що слово *політика* прийшло з Греції і означає науку державного управління, а також “види, наміри і цілі управління, небагатьом відомі” [4]. У грецько-російському словнику відомого філолога А.Д. Вейсмана знаходимо, що фінансова політика – це державна наука, вміння правити державою. Ширше розглядав цей термін С.І. Ожегов, а саме як дії, спрямовані на досягнення мети. Ці визначення вказують на те, що в минулому обов’язковим суб’єктом політики як відносин виступала держава, а саме ця категорія має подвійне значення: по-перше, як мистецтво і, по-друге, як управління.

Іноземні вчені-економісти в ХХ ст. значно розширили сферу використання терміна *політика*, надавши йому новий відтінок. Так, у 30-х рр. Р. Коуз у своїй книзі “Фірма, ринок і право” пропонував розширити об’єкт дослідження в економічній політиці, охопивши не лише макро-, а й мікрорівень. Він писав: “Метою економічної політики є створення такої ситуації, коли б люди, приймаючи рішення про свою діяльність, обирали такі, які забезпечують найкращі результати для системи в цілому. В якості першого кроку ми запропонували, що найкращими рішеннями будуть ті, які максимізують цінність всього виробництва”. Склад економічної політики Р. Коуз характеризує вибором “таких правових норм, процедур і адміністративних структур, які забезпечать максимізацію цінності виробництва” [5, с. 94].

В.І. Ленін вважав, що політика – це “устрій державної влади” і “політика є участю в справах держави, напрямом держави, визначення форм, завдань, змісту діяльності держави” [6, с. 23]. Ці висловлювання лягли в основу розуміння політики радянською наукою перш за все з класових позицій. У “Радянському енциклопедичному словнику” під редакцією А.М.Прохорова політикою називаються державні і суспільні справи, що характеризуються як відносинами між класами, націями та іншими соціальними групами, ядром яких є проблема завоювання, отримання і використання державної влади, участь у справах держави, визначення форм, завдань і змісту його діяльності. Таке ж тлумачення наведено у “Філософському енциклопедичному словнику”, який разом із затвердженням, що політика відображає соціальні, головним чином класові, відносини, розглянуті умови існування політики: “з тих, під як з’явилися класи і до тих пір, поки вони будуть зберігатися, існувала і буде існувати політика як особлива, специфічна форма існування суспільної діяльності” [7, с. 490].

Висновки І.Х. Озерова розвинув у 20-х рр. ХХ ст. інший відомий радянський економіст А.І. Буковецький. Він писав: “Фінансова політика ставить своїм завданням наукове обміркування проведення в життя нових фінансових інститутів. Фінансова політика бере висновки в фінансовій теорії і доказує можливість використання їх на практиці. При проектуванні фінансових заходів фінансова політика перш за все повинна встановити, що нові фінансові інститути в своєму здійсненні не призведуть до зменшення темпу розвитку виробничих сил, що в даний період будуть достатні, щоб задовольнити колективні потреби союзу, що нові фінансові інститути дають можливість подальшого більш швидкого росту держави публічно-правового союзу. Відсутність різких меж між фінансовою теорією і фінансовою політикою пояснюється ще й тиском практики” [8, с. 26]. На подібних позиціях стояли і найбільш прогресивні представники радянської економічної школи. Так, Л.І. Абалкін, даючи визначення економічної політики, а фінансова політика є найважливішою її складовою, зазначав, що “це система економічних заходів, які здійснюються державою в інтересах господарюючого класу в досоціалістичних формаціях, в інтересах всього суспільства – при соціалізмі, одна з областей економічної науки” [8, с. 26].

Таким чином, можемо стверджувати, що фінансова політика – це одна із сторін фінансової науки. В розвитку фінансової науки політика виконує функції визначення мети і втілення в життя рекомендацій теорії. В той час видно, що тільки абстрактним мисленням можливо відокремити теорію від політики і побудувати схему розвитку власне науки. В реальній дійсності процеси теоретичної розробки і втілення їх у життя відбуваються паралельно, доповнюючи і розвиваючи одна одну. Фінансова політика – це складова частина фінансової науки, яка відрізняється від суто науки своїм прикладним характером та імперативними способами розвитку.

Найбільш поширене визначення фінансової політики – це діяльність держави, спрямованої на мобілізацію фінансових ресурсів, їх раціональний розподіл і використання для здійснення державою її функцій. Існує також інше предметне, допоміжне розуміння цієї категорії: фінансова політика включає в себе бюджетну, податкову, кредитну, цінову і митну політику. В свою чергу, фінансова політика держави є лише засобом здійснення його економічної і соціальної політики, тобто виконує допоміжну роль. Не треба забувати й інші напрями державної політики – національні, геополітичні, військові. Сукупність цих п’яти напрямів і визначає фінансову політику, яка слугує основним інструментом проведення державної політики [8].

До головних завдань державної фінансової політики слід віднести:

- підвищення обсягів залучення й ефективності використання фінансових ресурсів;
- оздоровлення і структурна перебудова національної економіки;
- досягнення більш високого рівня добробуту населення за рахунок підвищення соціальної спрямованості державної фінансової політики тощо.

Дієвість державної фінансової політики залежить від ефективності її складових, а саме: бюджетної, податкової, грошово-кредитної, інвестиційної,

боргової, цінової та митної політики. Основними напрямками вдосконалення державної фінансової політики є наступні:

1. Заходи державної політики у фінансово-економічній сфері, тобто створення сприятливих умов для економічної діяльності, формування повноцінного ринкового середовища, реформування відносин власності, а саме:

- державний захист прав приватної власності, інтересів ділових партнерів, інвесторів та кредиторів;
- упровадження ринкових механізмів земельно-орендних та іпотечних відносин в аграрному секторі, а також функціонування повноцінного земельного ринку;
- зміцнення та посилення надійності кредитної системи;
- розвиток і зміцнення фондового ринку та його інфраструктури, інститутів спільного інвестування, страхових та пенсійних фондів;
- формування повноцінного конкурентного середовища;
- створення ефективної системи захисту інтелектуальної власності;
- адаптація і наближення до європейських стандартів системи стандартизації та сертифікації;
- посилення контролю за встановленням та дотриманням цін і тарифів на ринках природних монополій, насамперед у сфері житлово-комунального господарства, енергетики, залізничного транспорту та зв'язку;
- вдосконалення національного конкурентного законодавства;
- ефективне застосування процедур банкрутства, санації та реструктуризації підприємств-боржників, удосконалення чинного законодавства з цих питань;
- зниження рівня тінізації української економіки шляхом легалізації тіньових капіталів і розширення таким чином обсягів і темпів зростання національного багатства.

2. Заходи бюджетної політики, які передбачають стабілізацію і зміцнення фінансової системи, ефективну реалізацію бюджетними засобами визначених пріоритетів державної політики, а саме: забезпечення надійної збалансованості та реалістичності місцевих бюджетів; удосконалення міжбюджетних відносин та істотне зміцнення місцевих фінансів; підзвітність і підконтрольність з боку громадськості всіх бюджетних та позабюджетних коштів бюджетних установ; надання на кредитній та конкурсній основі всіх бюджетних та позабюджетних ресурсів у реальний сектор економіки тощо.

3. Заходи податкової політики, що спрямовані на забезпечення: стабільності податкової системи, її справедливості шляхом скорочення пільг асоціального характеру; посилення захисту прав платників податків; дохідливості норм і процедур оподаткування для платників податків; зниження загального податкового навантаження шляхом скорочення кількості податків і зменшення їх ставок; поступового збільшення питомої ваги прямих податків у загальних податкових надходженнях; звільнення від оподаткування доходів, нижчих за прожитковий мінімум; застосування

спрощених (альтернативних) систем оподаткування для суб'єктів малого підприємництва тощо.

4. Заходи грошово-кредитної та боргової політики, а саме: підтримання стабільності національної грошової одиниці; забезпечення пріоритету національної валюти як платіжного засобу шляхом дедоларизації української економіки; поступове зниження рівня інфляції до 3–5% на рік; зменшення вартості кредитних ресурсів, державного внутрішнього і особливо зовнішнього боргів України, а також недопущення використання зовнішніх запозичень держави для фінансування поточних бюджетних витрат; забезпечення максимальної прозорості сфери управління державним боргом.

5. Заходи щодо ефективного формування, використання та управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання, оптимізація структури активів підприємств; ресурсне збалансування процесу формування і відновлення основних фондів; збільшення величини і частки власних коштів в обороті; перехід на ефективні методи ціноутворення тощо.

Дослідження підходів до розкриття змісту фінансової політики показало, що вона розглядається як сукупність заходів держави щодо організації та використання фінансів, фінансових ресурсів, фінансових відносин для здійснення своїх функцій та завдань, виявлених у системі форм і методів управління ними. Загальним у визначенні змісту фінансової політики є те, що вона включає такі основні елементи: концепцію розвитку фінансів; головні напрями використання фінансових ресурсів; здійснення практичних дій з досягнення цілей фінансової політики.

Тому слід визнати, що фінансова політика безпосередньо пов'язана з державним регулюванням фінансових ресурсів з метою підвищення реального рівня життя громадян. При цьому фінансову політику необхідно розглядати не лише як науку чи систему наукових знань про фінанси, але як і мистецтво управління.

Таким чином, фінансова політика – це завжди пошук балансу, оптимального на цей час співвідношення кількох напрямів розвитку національної економіки та вибір найбільш ефективних методів і механізмів їх досягнення. Фінансова політика не лише структуризована, але і системна, тобто повинна бути пов'язана з усіма елементами загальної економічної політики і раціонально взаємопов'язана по своїх структурних елементах. Саме цим обумовлена необхідність комплексного, системного підходу до побудови і реалізації фінансової політики. Вона не може бути незмінною на різних етапах і циклах соціально-економічного розвитку країни. Це припускає періодичне введення в фінансову політику нових елементів, корекцію або скасування попередніх. Комплексність фінансової політики передбачає, що внесення поправок у показники і механізми реалізації фінансової політики потребує сценарної оцінки варіантів з урахуванням прямих і непрямих наслідків їх впливу на економіку країни. Отже, впровадження ефективних заходів державної фінансової політики сприятиме стабілізації та економічному розвитку національної економіки.

Література

1. *Александрова М.М., Маслова С.О. Гроші. Фінанси. Кредит: НМП. – К.: ЦУЛ, 2002. – 336 с.*
 2. *Василик О.Д. Державні фінанси України: Підручник. – К.: ЦНЛ, 2003. – 608 с.*
 3. *Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія): Навч. посіб. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2003. – 240 с.*
 4. *Даль В. Толковый словарь великого языка. – М.: Тип Вольфа, 1965. – 238 с.*
 5. *Коуз Р. Фирма, рынок и право. – М.: "Дело ЛТД", 1993. – С. 94.*
 6. *Ленин В.И. О либеральном и марксистском понятии классовой борьбы: Полное собрание сочинений. – 5 изд. – М., Т. 23. – С. 23.*
 7. *Философский энциклопедический словарь. – М., 1989. – С. 490.*
 8. *Пушкарёва В.М. История финансовой мысли и налогов. М.: Финансы и статистика, 2003. – С. 26.*
-